

Kapitola 8

Rusko v české zahraniční politice

Petra Kuchyňková

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Kontextem pro vývoj česko-ruských vztahů v průběhu roku 2012 bylo několik událostí týkajících se vnitřního dění v Rusku a ruské zahraniční politiky, stejně jako dění na české politické scéně, včetně připravovaných prvních přímých prezidentských voleb. Vývoj těchto vztahů ať již v politické či ekonomické rovině však neovlivnily nijak dramaticky. V roce 2012 se po březnových prezidentských volbách v Rusku do čela státu po čtyřech letech opět vrátil Vladimir Putin, tentokrát na šestileté volební období (v důsledku změn ruské ústavy, které parlament schválil v roce 2008). Volební výsledek byl ale očekávaný¹ a očekávané bylo také směřování ruské zahraniční politiky po jeho nástupu. Ještě před volbami, tehdejší premiér zveřejnil v ruském tisku postupně několik textů,² které tvořily části jeho předvolebního programu, a vodítkem mohl být i program, s nímž šla strana Jednotné Rusko do prezidentských voleb s Putinem jako kandidátem.³

Putinova zahraniční politika se neměla dramaticky odlišovat od předcházejícího období, bylo ale možné identifikovat, na jaké priority bude kladen větší důraz: Jsou to především regionální integrační projekty v euroasijském prostoru (již od 1. 1. 2012 ostatně začal na místě celní unie Rusko–Bělorusko–Kazachstán fungovat jednotný ekonomický prostor). Důležitou prioritou má být také posilování ekonomického a kulturního vlivu Ruska v okolním světě a také lze čekat větší pragmatismus a asertivitu ve vztazích k prostoru euroatlantickému (Rusko chce reagovat na případné jednostranné kroky partnerů v mezinárodním prostoru).⁴ Kontinuita se tedy týká základního směřování ruské zahraniční politiky, ale bylo možné očekávat určitou změnu atmosféry a potenciálně větší důraz na hájení zájmů i v dialogu se Západem (což bylo možné částečně pozorovat např. na bruselském summitu EU–Rusko v prosinci 2012).⁵

Na rozdíl od roku 2011 se v roce 2012 v bilaterálních vztazích ČR–Rusko neuskutečnila žádná oficiální schůzka na nejvyšší úrovni, návštěva na úrovni premiérů či ministrů zahraničních věcí. To ovšem neznamená, že by téma česko-ruských vztahů či událostí v Rusku nenacházelo reflexi ve výrociích klíčových aktérů české zahraniční politiky. V politickém diskurzu, který se týkal Ruska v průběhu roku 2012, hrála důle-

žitou roli na jedné straně témata spojená s vnitřní situací a vývojem politického režimu v současném Rusku. Na druhé straně potom přetrvával důraz na význam ekonomických vztahů mezi ČR a Ruskem v kontextu globálního vývoje. Důležité téma česko-ruských vztahů také představovala energetika, ať již v kontextu probíhajícího výběrového řízení na dostavbu JE Temelín (do 2. 7. 2012 měli uchazeči předložit svoje nabídky společnosti ČEZ), anebo v souvislosti s problémy, které se týkaly dodávek ropy do ČR ropovodem Družba. Na témata dialogu mezi ČR a Ruskou federací měla přirozeně vliv také agenda projednávaná na úrovni vztahů Ruska a EU (vízová problematika), v menší míře se zde odrážela také témata související s mezinárodní bezpečností (situace v Sýrii apod.).

Již v minulých letech se projevovalo, že dva hlavní proudy diskurzu současného Ruska v českém politickém i veřejném prostoru nelze zjednodušeně spojovat s pravo-levým dělením stranicko-politického spektra (ostatně i aplikace tohoto dělení v českém kontextu není bez problémů). Pod vlivem některých výroků členů Nečasovy vlády v průběhu roku 2012, se dokonce zdálo, že existuje v těchto otázkách koncepční spor mezi jednotlivými vládními resorty: ministerstvem zahraničních věcí na jedné straně, zdůrazňujícím prioritu lidských práv i občasnou kritiku vůči vývoji v Rusku, a ministerstvem průmyslu a obchodu či Úřadem vlády ČR na straně druhé, vystupujících naopak někdy kriticky vůči těmto výročkům a zdůrazňujících význam česko-ruských vztahů v ekonomické a obchodní rovině.

Jako příklad prvního typu diskurzu mohou sloužit některé projevy ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga, který se v průběhu roku 2012 několikrát pro média (i zahraniční) kriticky vyjádřil k vývoji v Rusku, jež podle něho po opětovném nástupu Putina směřuje k „*agresivní autokracii*“ a uzavírá se Západu.⁶ Ministr Schwarzenberg např. též otevřeně vyjadřoval podporu zatčeným a následně odsouzeným členkám skupiny Pussy Riot, které v únoru 2012 v chrámu Krista Spasitele prostřednictvím „punkové modlitby“ vyzývaly Pannu Marii k vyhnání Putina a kritizovaly pronikání vlivu pravoslavné církve do ruské politiky. Ministr jim vyjádřil podporu např. prostřednictvím vzkazu na provizorní zeď, která byla instalována na Václavském náměstí, čehož si povšimnul také ruský tisk.⁷ Tato gesta se však na české politické scéně nesetkávala vždy se souhlasem. Premiér Petr Nečas v září 2012 v projevu na Mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně označil podobné „*módní politické projevy*“ za nešťastné a potenciálně ohrožující českou exportní politiku. Samotnou podporu skupině označil za falešné adorování nevkusu. Premiér za to následně sklídl kritiku právě od ministra Schwarzenberga, kterého v tomto postoji podpořilo také předsednictvo strany TOP 09.⁸ Předsedu vlády naopak podpořil např. stranický kolega a ministr průmyslu a obchodu Martin Kuba.⁹

Nejen tento střet mezi někdejšími premiérem a ministrem zahraničních věcí mohl naznačovat, že v rámci vlády neexistuje shoda na směřování vnější politiky s ohledem na její priority. Meziresortní napětí v té době bylo realitou, nešlo ale ani tak o problémy běžné spolupráce např. na úřednické úrovni, a roli zde hrály i jiné motivy, včetně sporů v rámci tehdejší vládní koalice, zejména mezi ODS a TOP 09. MZV se hájilo tím, že k oběma tématům přistupuje jako k souběžným, nikoli navzájem si odporujícím otázkám (důraz na lidská práva vyvažuje snahami o podporu výjezdů dele-

gací firem do zahraničí apod.)¹⁰ a ostatně i ve Schwarzenbergově diskurzu vůči Rusku bylo možné v roce 2012 pozorovat do té doby nepřiliš často zdůrazňované téma významu RF pro ČR, především v obchodní oblasti (např. projev u příležitosti porady velvyslanců na MZV ČR).¹¹ Na druhé straně je třeba říci, že premiér Nečas v příslušném projevu neodsoudil politiku podpory lidských práv jako takovou, poukázal ale na dva konkrétní případy (podpora Pussy Riot a tibetského dalajlamy), jejichž jednostranným zdůrazňováním si podle něho ČR „háží klacky pod nohy“.¹² V úvahu je též třeba vzít, že oba politici byli ve svých vyjádřeních limitováni funkcemi, jež zastávali, vnějšími podmínkami, loajalitou apod.

Důraz na význam Ruska jako ekonomického partnera, ale současně kritika některých událostí v Rusku ostatně zaznívaly i u představitelů opoziční ČSSD. Zástupci ČSSD dlouhodobě zdůrazňují význam Ruska jako jedné z nejdůležitějších cílových zemí českého zahraničního obchodu a kritizují pravicové vlády za to, že jeho potenciál nevyužívají dostatečně.¹³ Explicitní kritika dění v Rusku od členů ČSSD v minulosti často nezaznívala, v případě Pussy Riot ale jako nepřiměřený označovali postup moskevského soudu, který zpěvačky v srpnu 2012 odsoudil k dvouletému trestu odnětí svobody, jak místopředseda a stínový ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek,¹⁴ tak i prezidentský kandidát Jiří Dienstbier.¹⁵ Naopak diskurz týkající se Ruska a česko-ruských vztahů v podání druhé nejsilnější opoziční strany, KSČM, se dlouhodobě vyznačuje hlavně ostrou kritikou politiky pravicových stran jako rusofobní a devastující pro české ekonomické zájmy. Ohledně ruské politické reality je potom podle nich v ČR i na Západě šířena řada dezinformací (viz kauza Pussy Riot).¹⁶

Do vývoje diskurzu týkajícího se Ruska a česko-ruských vztahů v roce 2012 částečně zasáhly také volby. V říjnových krajských a senátních volbách zahraniční politika nehrála významnější roli, téma česko-ruských vztahů se objevovalo v programech stran i v kampani spíše nepřímo (ve spojení s obchodními vztahy, v případě Jihočeského kraje potom logicky bylo přítomno téma dostavby JETE).¹⁷ Mnohem více se tematika zahraniční politiky ČR, včetně česko-ruských vztahů, objevovala v kampani předcházející prezidentským volbám.

Rok 2012 byl posledním rokem ve funkci pro Václava Klause, jehož diskurz vůči Rusku se dlouhodobě vyznačoval důrazem na perspektivy vztahů s Ruskem, odmítáním demonizace současného Ruska a jeho srovnávání se sovětskou érou a pragmatickým pohledem na politický vývoj v Rusku i na jeho zahraniční politiku. To se projevovalo i mlčením k některým událostem týkajícím se vnitřního vývoje v Rusku a Klaus byl za tyto postoje nezdědka i kritizován.¹⁸ V průběhu roku 2012 se Klausův diskurz vůči Rusku vyznačoval kontinuitou vzhledem k předcházejícímu období a veřejných vyjádření na toto téma nebylo mnoho, např. ke kauze Pussy Riot se prezident vůbec nevyjadřoval. Veřejné projevy, pokud byly, směřovaly především k významu Ruska jako (ekonomického) partnera ČR.¹⁹

Po odchodu Klause bylo otázkou, jaké postoje (nejen k této problematice) bude mít nová hlava státu. Témata spjatá s Ruskem a česko-ruskými vztahy se objevovala v kampani s různou intenzitou, nejvíc zřejmě ve spojení s Milošem Zemanem, v jehož případě média zmiňovala i možný vliv ruských ekonomických zájmů v souvislosti s financováním kampaně či s osobami Zemanových spolupracovníků²⁰ (zmiňoval

se o tom nepřímo např. i Zemanův protikandidát J. Dienstbier).²¹ Zeman tyto zprávy v tisku rezolutně popíral,²² stejně jako další zástupci strany SPOZ, kteří je označovali za součást dehonestující kampaně proti Zemanově osobě i proti samotné straně.²³ Zemanův diskurz o Rusku se přitom podobá v některých rysech přístupu předcházejícího prezidenta Klause, což i sám Zeman připouštěl.²⁴ Rusko dlouhodobě považoval za jednoho z důležitých a perspektivních obchodních partnerů (vedle dalších zemí typu Indie, Brazílie či Číny). Konzistentně také vyjadřoval nesouhlas s ostrakizací Ruska a jeho politického režimu (Rusko podle něho z logiky historického vývoje nelze posuzovat západní optikou).²⁵ I v kampani se proto vyjadřoval tak, že považuje za nesprávné vydělování současného, nebolševického Ruska z Evropy (Rusko by se podle Zemana mohlo v budoucnosti stát z hlediska kulturní blízkosti členem EU spíše než Turecko),²⁶ stejně jako přetrvávající strach z ruské imperiální politiky.²⁷ Podobně jako zbytečné či paranoidní Zeman komentoval i bezpečnostní obavy vyslovované v souvislosti s případným vítězstvím rusko-českého konsorcia v tendru na dostavbu JETE či obecně otázku energetické závislosti za ruských zdrojích.²⁸

Témata týkající se vývoje v Rusku a česko-ruských vztahů logicky zaznívala v průběhu roku 2012 často u K. Schwarzenberga, zde to však bylo podmíněno jeho funkcí ministra zahraničních věcí, takže nelze považovat všechny tyto výroky za součást volební kampaně. Tento politik býval během prezidentské kampaně označován často za jakéhosi nástupce Václava Havla a nositele jeho diskurzu nejen ve vztahu k Rusku. Jeho postoje týkající se Ruska se skutečně vyznačují častější kritikou směřování Putinova režimu a spíše ostražitým přístupem k ruské zahraniční politice. Schwarzenberg sice (podobně jako J. Fischer, P. Sobotka či M. Zeman)²⁹ v kampani zmiňoval i podporu českému exportu na trzích zemí mimo EU, včetně Ruska nebo Číny, na otázku, kdo by se měl stát vítězem tendru na dostavbu JETE, však odpověděl, že je odpůrcem závislosti na jakékoli zemi, což bylo možné interpretovat jako odpověď v neprospěch rusko-českého konsorcia.³⁰

Dilema, které by bylo možné zjednodušeně interpretovat jako „lidská práva vs. ekonomický zájem“, se promítalo i do kampaně dalších kandidátů, a to především proto, že na tyto otázky byli pod vlivem zmíněného vývoje politického diskurzu v ČR tázáni. Jan Fischer dle vlastních slov usiloval o vyváženost: podpora ekonomických zájmů a důraz na určité civilizační hodnoty by se podle něho i ve vztahu k Rusku měly vzájemně doplňovat a ČR by měla vůči Rusku vystupovat jako sebevědomý partner.³¹ V případě dostavby JETE se podobně jako např. Přemysl Sobotka vyjádřil, že s realizací dostavby rusko-českým konsorciem MIR.1200 nemá problém. Mnohem více ostražitosti zde projevovala Zuzana Roithová,³² která (ač byla kandidátkou KDU-ČSL) se aktivně vyjadřovala i k případu zpěvaček Pussy Riot, jež odsoudila jako akt zstrašování opozice a politický proces.³³

Velmi málo (zřejmě kvůli nedostatečné zkušenosti v oblasti zahraniční politiky) se k problematice vyjadřovali nezávislí kandidáti Vladimír Franz a Táňa Fischerová. Šlo jen o ojedinělé případy. Například Franz v jedné z veřejných debat zdůraznil, že by ve vztazích se zeměmi, jako je Čína či Rusko, upřednostnil důraz na lidská práva před obchodními vztahy, připouštěl ale, že se obě varianty v praxi nemusí vylučovat.³⁴ Rezolutněji se vůči myšlence spolupráce s režimy, které omezují lidská práva,

jako jsou Rusko nebo Čína, vymezovala Fischerová.³⁵ Za její protipól (a to nejen ve vztahu k Rusku) potom můžeme označit Janu Bobošíkovou, která v kampani zdůrazňovala rozvoj obchodu s Čínou a Ruskem jako priority, jež jsou v bytostném zájmu ČR, vymezila se vůči „dalajlamismu“ v zahraniční politice³⁶ a z hlediska vnější dimenze energetické politiky ČR např. podpořila vizi středoevropské energetické architektury založené na projektech Nord Stream a South Stream.³⁷

Vývoj politického diskurzu týkajícího se Ruska a česko-ruských vztahů tedy dokládá (a to i s ohledem na kampaň k prezidentským volbám), že téma stále patří k důležitým otázkám české zahraniční politiky. Politici, novináři a částečně i veřejnost cítí potřebu se k němu vyjadřovat, popř. vyžadovat od politiků příslušná vyjádření. V roce 2012 se téma stalo součástí obecnější debaty, která se týká směřování české zahraniční politiky. Nelze však zapomínat, že tento „spor o českou zahraniční politiku“ měl i jiné pozadí, a bylo by proto krátkozraké interpretovat jej pouze jako spor koncepční. Stejně tak je třeba brát v úvahu, že diskurz týkající se Ruska, jehož nositeli jsou některé osobnosti, nelze vždy automaticky spojovat např. s celou politickou stranou. Rusko bylo v průběhu roku 2012 v českém veřejném prostoru interpretováno jako perspektivní, ale i méně spolehlivý (viz kauza ropovodu Družba) obchodní partner, jako země s autoritářským politickým režimem i jako stát, jehož specifika je třeba chápat. Projevil se také sekuritizační diskurz (i v rámci prezidentské kampaně) – „ruské zájmy“ jako síla s ambicí a schopností ovlivňovat budoucnost české politiky. Nakonec ale ve volbách nehrál rozhodující roli.

RUSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Jak již bylo zmíněno, v agendě české zahraniční politiky vůči Rusku se v roce 2012 často objevovala lidskoprávní témata. Nešlo jen o případ skupiny Pussy Riot,³⁸ ale také např. o vstup v platnost nového zákona o nevládních organizacích v Ruské federaci, který označuje NGO zabývající se „politickou činností“ a získávající finanční podporu ze zahraničí za „zahraniční agenty“.³⁹ Česká strana sledovala také vývoj v kauze právníka Sergeje Magnitského, který zemřel v ruském vězení poté, co obvinil vysoké úředníky ze zpronevěry a následně byl sám zatčen, údajně za daňové úniky.⁴⁰

Konstantním tématem v česko-ruských vztazích je také vízová problematika, která je zároveň součástí dialogu mezi Ruskem a EU. V roce 2011 se oba aktéři dohodli na tzv. *common steps*, konkrétních krocích v podobě technických opatření, jež podmiňují liberalizaci vízového styku a v budoucnosti i možné zavedení styku bezvízového. Druhou rovinou je potom jednání o vízové facilitační dohodě, která předpokládá odstranění vízového režimu v určitých kategoriích.⁴¹ Mělo by se jednat o krátkodobé a služební pobyty, EU však po Rusku požaduje zavedení biometrických služebních pasů obsahujících např. i otisky prstů majitele apod., je tedy především na ruské straně, zda tyto technické požadavky splní.

Na bilaterální úrovni přitom ruská strana často označuje víza za problém pro ruské obchodníky a investory⁴² či za faktor komplikující turistický ruch.⁴³ Rusové přitom

tvoří (po Němcích) druhou nejpočetnější skupinu turistů přijíždějících do ČR (podíl 9 % za rok 2012), navíc v průměru stráví v ČR nejdelší dobu ze všech návštěvníků (8 dní) a v průměru také v ČR nejvíce utratí.⁴⁴ Požadavky na uvolnění vízového styku nejen s Ruskem, ale také s některými dalšími zeměmi mimo EU vznášejí často i česká podnikatelská sféra (viz červencové prohlášení Svazu průmyslu a dopravy ČR adresované vládám evropských zemí i Evropské komisi).⁴⁵ Z ruské strany přicházejí stížnosti především na zdlouhavý či byrokraticky komplikovaný proces vydávání víz do ČR v porovnání s jinými státy EU, MZV se však (i ústy velvyslance Petra Koláře) bránilo tím, že se pouze snaží důsledně dodržovat podmínky společné vízové politiky EU a naopak maximálně vyjít vstříc žadatelům např. otevíráním nových regionálních center pro vydávání víz, které pokračovalo i v roce 2012.⁴⁶

Ačkoli ve vztazích mezi Ruskem a EU či Ruskem a NATO v roce 2012 rezonovala i významná témata týkající se mezinárodní politiky a bezpečnosti (např. situace v Sýrii a otázka jejího řešení), v rámci bilaterálních česko-ruských vztahů se většinou neobjevují jako klíčové otázky, které by ovlivňovaly jejich kvalitu. Jde spíše o vzájemné sdílení informací o postojích obou zemí.⁴⁷ V případě Sýrie Ruská federace dlouhodobě dávala najevo nesouhlas s vyzbrojováním povstaleckých sil (ač samo Rusko bylo v roce 2012 několikrát terčem kritiky za dodávky zbraní Asadovu režimu),⁴⁸ a náležela k velkým odpůrcům zavedení bezletové zóny v Sýrii či myšlenky intervence. V těchto případech mezi ruským a českým postojem nebyly významnější rozpory, ministr Schwarzenberg dokonce ve vyjádření pro média v květnu 2012 označil Rusko za klíčovou zemi v této otázce, a to pro jeho vliv na prezidenta Asada.⁴⁹ Na druhé straně je ale třeba připomenout, že ČR se v únoru 2012 zúčastnila v Tunisku schůzky skupiny „Přátel Sýrie“ (státy usilující o ukončení násilností v zemi), zatímco Rusko (spolu s Čínou) konferenci bojkotovalo, protože na ni byli pozváni jen zástupci syrské opozice, nikoli vlády. Za zcela souladný nelze označit ani postoj obou zemí k rezoluci RB OSN, která měla podpořit plán Ligy arabských států na řešení krize (Rusko ji spolu s Čínou vetovalo).⁵⁰

Významnější roli v bilaterálních vztazích dnes nehraje již ani projekt protiraketové obrany, a to především proto, že ČR navzdory svému členství v NATO už není aktivní součástí projektu.⁵¹ V bezpečnostní oblasti lze ale zmínit fakt, že od září 2012 převzaly vzdušné síly Armády ČR na čtyři měsíce odpovědnost za ochranu vzdušného prostoru pobaltských států, Litvy, Lotyšska a Estonska. Během tohoto období došlo k několika zásahům, a to právě proti ruským vojenským cílům, které porušily pravidla letu po civilních tratích.⁵²

Důležitým a v průběhu roku 2012 medializovaným tématem byly problémy týkající se dodávek ruské ropy do ČR ropovodem Družba. Problémy nastaly v dubnu 2012. Firmy, jež získaly od ruské vlády přidělenou kvótu na export ropy do ČR, Lukoil či Rosněft, ji nevyužily a daly přednost lukrativnějším trasám pro přepravu. Rusko v současnosti využívá i alternativních možností pro dopravu ropy na evropské i světové trhy, které jim poskytují po vybudování tzv. Baltského potrubního systému také přístavy na pobřeží Baltského moře (Primorsk a po dobudování druhé větve systému BPS-2 od jara 2012 také terminál Ust'-Luga). Rozšíření možností přepravy ropy cenově výhodnějšími trasami vedla k tomu, že ruské společnosti nabídly českým do-

pravicům za vyšší cenu i dodávky Družbou. Na to ale čeští dodavatelé nechtěli přistoupit a začala několik měsíců trvající jednání o cenách a dodávkách.⁵³ Výpadky byly nahrazovány dovozem alternativním systémem TAL, napojeným na terminál v Terstu, a za využití ropovodu IKL vybudovaného v devadesátých letech 20. století. Touto trasou může ČR dovážet nejen ruskou ropu a systém je schopen Družbu krátkodobě nahradit, nedošlo tedy k ohrožení energetické bezpečnosti ČR (nebylo nutné využít ani strategických nouzových zásob ropy). Z dlouhodobého hlediska ale vyvstávala otázka, zda přetížená infrastruktura bude stačit uspokojovat poptávku. Dalším problémem byly také odlišné technické požadavky na zpracovávání různých druhů ropy v českých rafinériích (rafinérie v Litvínově zpracovává právě ruskou exportní směs dopravovanou ropovodem Družba).⁵⁴

Dodávky Družbou ve druhém čtvrtletí 2012 klesly na minimum (cca na pětinu někdejšího objemu). Po navýšení v červenci 2012 pokrývaly cca třetinu veškerých dodávek do ČR (v minulosti přitom ropa dovážená Družbou pokrývala více než 70 % dodávek do ČR, po postupném snižování dovozu touto cestou byl v roce 2011 podíl Družby na dodávkách přibližně 50%).⁵⁵ K postupnému nárůstu došlo opět až v druhé polovině roku 2012. Ruská strana událost interpretovala jako čistě komerční otázku taktiky obchodních společností při kalkulaci s cenami ropy.⁵⁶ Česká strana se ale snažila o řešení také na diplomatické úrovni (kvóty na export ropy uděluje ruské ministerstvo energetiky, nejde tedy jen o komerční věc) a do problému se zapojila i vláda prostřednictvím MZV, resp. vládního vyslance pro energetickou bezpečnost Václava Bartušky.⁵⁷

V souvislosti s diplomatickou dimenzí česko-ruských vztahů je třeba zmínit ještě jednu skutečnost, a to odchod českého velvyslance v Moskvě, P. Koláře, k němuž došlo v prosinci 2012. Odchod se uskutečnil na vlastní žádost, diplomat odešel do soukromého sektoru (skupina PPF) a Velvyslanectví ČR v Ruské federaci od té doby vedl chargé d'affaires Martin Klučar.⁵⁸ Dění v první polovině roku 2013 přitom potvrdilo, že otázka nového obsazení tohoto důležitého diplomatického postu znovu nebude jednoduchá. V souvislosti s možným nástupcem Koláře se ještě koncem roku 2012 objevovala jména různých osob (včetně např. bývalého ministra obrany Alexandra Vondry),⁵⁹ nový prezident Zeman ale již před svým nástupem do funkce dal tehdejšímu ministru Schwarzenbergovi najevo, že jeho favoritem je europoslanec za KSČM Vladimír Remek.⁶⁰

Hospodářské a obchodní vztahy

Vývoj ruské ekonomiky v roce 2012 pokračoval podle očekávání růstem, HDP meziročně vzrostl o 3,6 %, což bylo méně než v roce 2011, v kontextu problémů a nejistoty na světových finančních trzích je ale takový vývoj považován za úspěch. Růst se projevoval i v reálných příjmech obyvatelstva, mírně poklesla také nezaměstnanost, která v Rusku dosahovala v roce 5,3 %, a dařilo se udržovat také na ruské poměry poměrně nízkou míru inflace (6,6 %, což byl po roce 2011 druhý nejlepší výsledek za 20 let). Na druhé straně ruská ekonomika nadále trpí některými problémy, jež se mohou do budoucna ještě prohloubit: nepříznivá demografická situace, stále nízká diverzifikace ekonomiky se závislostí na exportu surovin a nízká konkurenceschopnost ruského výrobního sektoru,⁶¹ kterou má posílit proces modernizace.

V roce 2012 došlo k přetvoření celní unie Rusko–Bělorusko–Kazachstán v jednotný ekonomický prostor a Rusko též oficiálně vstoupilo do WTO. Česká republika tento krok dlouhodobě podporovala⁶² také s ohledem na vlastní exportní zájmy. Je ale zřejmé, že samotný ruský vstup do WTO ještě neznamená odstranění všech bariér, včetně netarifních opatření. Například jen několik dnů po vstupu Rusko zavedlo na ochranu svého automobilového průmyslu (a též v rámci celní unie) tzv. recyklační poplatky na dovážené automobily. EU následně zahájila s Ruskem obchodní spor,⁶³ přičemž není třeba připomínat, že i ČR jako vývozce automobilů měla zájem na odstranění těchto poplatků. Přes některé překážky ale Ruská federace i nadále patří mezi prioritní země pro český vývoz a existuje naopak snaha její podíl na něm ještě zvýšit. V zájmu podpory českého exportu se ostatně uskutečnila i návštěva českého ministra průmyslu a obchodu M. Kuby v Rusku v září 2012.⁶⁴ V souvislosti s obchodní dimenzí vztahů ČR–Rusko je třeba zmínit i to, že v září 2012 byla v Praze založena nová Rusko-česká obchodní komora, jejímž cílem má být další podpora vzájemného obchodu (včetně ruského dovozu do ČR, který má RF zájem do budoucna diverzifikovat).⁶⁵ Komora by měla sloužit také k ochraně zájmů ruských investorů v ČR.

Vzájemný obchodní obrat Ruska a ČR ostatně za rok 2012 dosáhl objemu 14,121 mld. USD, což je nárůst oproti roku 2011 o 6 %. Rusko se tak v žebříčku obchodních partnerů ČR posunulo ze 6. místa za rok 2011 na 5. místo. Saldo obchodní bilance sice dosáhlo výše cca 1,8 mld. USD, ruský dovoz do ČR ale během roku 2012 poklesl o téměř 2 %, zatímco vývoz se zvýšil oproti roku 2011 o více než 18 %, ⁶⁶ což bylo považováno za rekordní úspěch. Od roku 2009 tak český vývoz do Ruska narostl o více než 200 %, zatímco ruský dovoz do ČR se zvýšil jen o necelých 50 %. Saldo obchodní bilance se tedy daří snižovat, i navzdory růstu cen ropy a zemního plynu, které tvoří (s dalšími minerálními palivy a mazivy) až 83 % českého dovozu z Ruska. Dlouhodobě aktivní ve prospěch ČR je potom saldo bilance vzájemné výměny služeb, přičemž v roce 2012 i v této oblasti pokračoval pozitivní trend. ČR má na ruském trhu úspěch hlavně se službami spojenými s cestovním ruchem a s dopravou.⁶⁷

Vedle tradičního dovozu produkce českého strojírenství, chemického průmyslu a dalších průmyslových výrobků je Rusko důležitým obchodním partnerem ČR také v oblasti obchodu s agrárními produkty. Mimo EU je to dokonce největší obchodní partner v této oblasti. Rusko svůj potravinářský trh chrání fytosanitárními a veterinárními standardy, které se ale českým produktům většinou daří plnit. Problém nastal v září 2012, kdy Ruská federace v souvislosti s tzv. metanolovou aférou dočasně zakázala dovoz českých lihovin a později i distribuci a prodej tvrdého alkoholu pocházejícího z ČR a vyrobeného po 1. 1. 2012. O zrušení zákazu dovozu alkoholu i některých jiných omezeních uplatňovaných vůči českým produktům jednal v říjnu 2012 přímo v Rusku se svým protějškem i český ministr zemědělství Petr Bendl⁶⁸ a aktivity k dosažení zrušení zákazu vyvíjelo prostřednictvím velvyslanectví ČR v Rusku také MZV.⁶⁹ Metanolová aféra se týkala hlavně levnějších druhů lihovin, poškozovala ale také obchod s vysoce kvalitním alkoholem (Becherovka apod.). Na druhé straně se situaci podařilo v poměrně krátké době vyřešit (Rusko zrušilo restriktce vůči dovozu už v listopadu 2012).

Českým firmám rok 2012 přinesl zakázky především v oblasti energetiky (např. Škoda Power, Vítkovice Power Engineering, výrobce armatur Arako, Chladicí věže Praha, Sigma Group apod.).⁷⁰ V ruských regionech je dlouhodobě velmi aktivní např. firma Alta a k významným zakázkám českých firem zde se řadí i velký projekt železnice na Urale, na kterém se má podílet několik českých společností. V průběhu roku 2012 se ale objevily v tisku i zprávy, že realizace velkých projektů, jako je projekt železnice či paroplynové elektrárny v blízkosti Soči (dohody o nich byly podepsány během návštěvy tehdejšího prezidenta Dmitrije Medveděva v Praze), se v Rusku dostaly do potíží ohledně financování, garancí či protestů ekologů.⁷¹

Naopak velkým projektem česko-ruské spolupráce v ČR by mohla být dostavba nových reaktorů JE Temelín. Česko-ruské (či spíše rusko-české, vzhledem k tomu, že firmy Atomstrojexport a Gidropress jsou ruské a společnost Škoda JS vlastní ruská strojírenská skupina OMZ) konsorcium MIR.1200 zůstalo s americko-japonským Westinghousem ve výběrovém řízení jedinými účastníky. Francouzská Areva byla na podzim 2012 ze soutěže vyřazena. Obavy z toho, že vítězství MIR.1200 upevní závislost ČR na Rusku v energetické oblasti, se přitom snažili rozptýlit někteří zástupci ruského jaderného průmyslu a diplomacie. Většinou argumentovali příležitostmi, jež získají české firmy ve spolupráci s ruským koncernem Rosatom, jehož je Atomstrojexport součástí, a to i účastí na dalších projektech Rosatomu ve světě. Obchodní rada Ruské federace v ČR Alexandr Turov např. zmínil, že ruská strana by v takovém případě mohla zvažovat i výstavbu zařízení na montáž palivových článků v ČR.⁷² Šéf Rosatomu a někdejší ruský premiér Sergej Kirijenko zase u příležitosti zahájení výstavy Atomexpo v Moskvě zdůraznil, že šance Rosatomu budou vysoké tehdy, pokud bude výběrové řízení probíhat „*bez politických tlaků*“. Pozitivně přitom kvitoval, že se mu v tomto směru dostalo ujištění jak od tehdejší české vlády, tak od prezidenta Klause.⁷³

Zájem Rosatomu o ČR ostatně dokládá i to, že firma na podzim 2012 otevřela u nás svoje zastoupení prostřednictvím pražské pobočky své dceřiné společnosti Rusatom Overseas.⁷⁴ V průběhu roku 2012 též došlo k podpisu memorand o spolupráci či dodavatelských smluv s řadou českých firem (dohody s českými firmami ovšem podepsali také další dva účastníci tendru). Zapojení českých firem sice není oficiální podmínkou pro přijetí nabídky, při jejím posuzování je ale důležitým kritériem, jak se několikrát vyjádřili zástupci ČEZ⁷⁵ i české vlády (např. ministr Kuba⁷⁶). Výsledek výběrového řízení na dostavbu JETE měl být původně vyhlášen v roce 2013, dojde k tomu však (i pod vlivem událostí v roce 2013, především pádu Nečasovy vlády) zřejmě až v roce 2014. V souvislosti s ekonomickou recesí se ale důležitou stala otázka financování stavby a toho, zda ji ČEZ bude moci pokrýt pouze ze svých zdrojů. Částka se odhaduje na 200–300 mld. Kč. Konsorcium MIR.1200 nabídlo ČEZ podíl na financování projektu prostřednictvím úvěru (popř. i s nabídkou spoluvlastnictví)⁷⁷ a podobnou nabídku na spolufinancování téměř 50 % nákladů prostřednictvím dlouholeté půjčky později nabídla (v případě vítězství Westinghousu) i americká exportní banka Export-Import Bank of the United States.⁷⁸

Oblasti ekonomiky a energetiky ovšem nepředstavují v česko-ruských vztazích jen příležitost pro byznys. BIS ve výroční zprávě za rok 2011, kterou zveřejnila v srpnu 2012,⁷⁹ opět upozorňovala, že právě tyto oblasti se stávají stále častěji terčem zájmu

zahraničních zpravodajských služeb, včetně těch ruských. Ačkoli tyto aktivity se pochopitelně neomezují jen na ně (BIS např. dlouhodobě upozorňuje i na činnost čínských zpravodajských služeb), podle české rozvědky jsou právě ruské zpravodajské služby nejaktivnější. BIS též upozornila na to, že se v posledních letech tyto zpravodajské služby začaly více než dříve při podpoře ruských obchodních zájmů v ČR zajímat nejen o státní správu na úrovni ministerstev či o armádní složky (kde již v minulosti došlo k některým odhalením), ale také o komunální úroveň politiky a krajské samosprávy.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Mezi klíčovými aktéry ovlivňujícími agendu zahraniční politiky vůči Ruské federaci je třeba jmenovat vládu ČR, v jejímž rámci v roce 2012 pokračovala nejednoduchá spolupráce mezi ODS a TOP 09 a třetím koaličním partnerem (nejprve Věci veřejné, následně LIDEM). Z resortů, které dlouhodobě hrají důležitou roli ve vnější politice ČR, se personální změny dotkly především ministerstva průmyslu a obchodu, kde Martina Kocourka nahradil M. Kuba, a na sklonku roku 2012 také ministerstva obrany, kde post ministra opustil A. Vondra.

Ministerstvo zahraničních věcí naopak pokračovalo pod vedením K. Schwarzenberga a jak již bylo zmíněno, jeho aktivity vůči Rusku v roce 2012 byly viditelné např. prostřednictvím prohlášení ke sporným justičním případům v Rusku či k vydání kontroverzního zákona o nevládních organizacích (ruská strana se k těmto prohlášením prostřednictvím diplomatických kanálů nevyjadřovala). MZV se ale nevyhýbalo ani akcím zdůrazňujícím význam Ruska jako obchodního partnera (např. v dubnu 2012 to byl další ročník diskusního fóra, na jehož pořádání se podílel také MPO a které je určeno především zástupcům českých exportérů, „Rusko – obchodní partner“). Pokud jde o bilaterální setkání, v březnu 2012 se v Černínském paláci tradičně uskutečnila i konzultace na úrovni náměstků ministrů zahraničních věcí.⁸⁰

Zahraniční politika Nečasovy vlády pokračovala ve zvýšeném důrazu na ekonomickou diplomacii, a to logicky zejména aktivitami MPO pod vedením ministra Kuby. V březnu 2012 byla schválena nová exportní strategie pro období 2012–2020, kterou vypracovalo právě MPO a která hovoří mj. o snížení závislosti ČR na trzích v rámci EU a klade důraz na větší průnik na trhy třetích zemí. Dokument přitom jmenuje 12 prioritních zemí pro český export, mezi nimiž vedle Ruska a dalších zemí BRIC figurují např. Ukrajina, Srbsko, Turecko či USA.⁸¹

V případě vztahů k Rusku je třeba v souvislosti s ekonomickou diplomacií zmínit především zářijovou návštěvu ministra Kuby v Moskvě, Čeljabinsku a Kemerově, kterou doprovázela delegace zástupců 40 českých firem.⁸² Ministr Kuba ostatně o prohloubení ekonomické spolupráce mezi ČR a Ruskou federací a o podpoře konkrétních projektů, především na úrovni regionů, jednal už v dubnu 2012 s ruským velvyslancem Sergejem Kiseljovem.⁸³ V listopadu 2012 proběhlo také pravidelné zasedání česko-ruské Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnic-

kou spolupráci, tentokrát v Tatarstánu. Na cestě do Kazaně se opět účastnili zástupci desítek českých firem, které zde podepsaly obchodní dohody.⁸⁴ Zmínit je třeba i říjnovou návštěvu ministra Bendla v Rusku, jež se pochopitelně netýkala jen metanolvé aféry, protože ministra opět doprovázeli i zástupci českých zemědělských a potravinářských podniků.⁸⁵

Prezident Klaus, který v minulých letech vystupoval jako velmi aktivní aktér v oblasti bilaterálních česko-ruských vztahů, v průběhu posledního roku svého funkčního období stál v případě této agendy spíše v pozadí. Média spekulovala o tom, že by se Klaus a Putin mohli setkat (popř. ještě za účasti premiéra Medveděva) u příležitosti zápasu ČR–Rusko ve Wroclawi v rámci mistrovství Evropy ve fotbale, které společně pořádaly Polsko a Ukrajina. Ani jeden z politiků se však nakonec nezúčastnil.⁸⁶ Pokud jde o Klausova vyjádření k důležitým událostem roku 2012, lze zmínit např. tradiční vystoupení na recepci konané na ruské ambasádě v Praze u příležitosti oslav 9. května. Klaus zde vyjádřil naději v pokračování pozitivních vztahů mezi Ruskou federací a ČR i po opětovném nástupu Putina a opět také (jako již vícekrát v minulosti) varoval v souvislosti s výročím konce druhé světové války před pokusy o „přepisování historie“.⁸⁷

V agendě týkající se zahraniční politiky je aktivní i Parlament ČR. V roce 2012 lze připomenout projednávání a ratifikaci smlouvy mezi ČR a Ruskem o sociálním zabezpečení⁸⁸ a smlouvy o spolupráci v oblasti boje proti trestné činnosti, které byly podepsány v prosinci 2011 u příležitosti návštěvy prezidenta D. Medveděva. Z činnosti členů Parlamentu ČR lze zmínit např. aktivity místopředsedy Senátu P. Sobotky.⁸⁹ V září 2012 také čtyřčlenná delegace poslanců z Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj PSP ČR navštívila Rusko⁹⁰ a ve stejném měsíci i členové senátního Výboru pro záležitosti EU.⁹¹ Zapomínat nelze ani na aktivity českých europoslanců, z nichž v roce 2012 navštívil Rusko jako součást delegace Skupiny progresivní aliance socialistů a demokratů (S & D) Libor Rouček.⁹²

V roce 2012 bylo podepsáno několik memorand o spolupráci a smluv mezi českými a ruskými regiony (např. smlouvu o obchodně-ekonomické, vědecko-technické a kulturní spolupráci potom podepsal v roce 2012 Středočeský kraj s Astrachaňskou oblastí⁹³), ale i univerzitami (např. Čerepoveckou státní univerzitou a Vysokou školou báňskou v Ostravě).⁹⁴ Uskutečnilo se též několik vzájemných návštěv na meziregionální úrovni (např. delegace Moravskoslezského kraje navštívila u příležitosti veletrhu cestovního ruchu „Brána Severu“ Volgogradskou oblast⁹⁵).

V oblasti ekonomických vztahů jsou tradičně aktivní aktéři typu Hospodářské komory ČR (angažovala se např. ve vzniku Rusko-české obchodní komory), Svazu průmyslu a dopravy ČR (organizoval podnikatelskou misi doprovázející návštěvu ministra Kuby v RF), Komory pro hospodářskou spolupráci se zeměmi SNS (spoluorganizovala listopadovou podnikatelskou misi do Tatarstánu), kanceláře CzechTrade v Moskvě (např. v listopadu 2012 organizovala v Českém domě seminář Architektura & Interiéry), České exportní banky či úvěrové společnosti EGAP, která se zaměřuje na rizika spojená s financováním českého vývozu zboží, služeb a investic (zástupci obou společností doprovázeli i říjnovou návštěvu ministra Bendla v Rusku). Zapomínat nelze ani na regionální hospodářské komory. Je třeba zmínit také činnost

Českého centra – Českého domu v Moskvě. V roce 2012 vedle vytváření zázemí a organizace návštěv českých vládních představitelů v Moskvě (např. ministra Kuby) zaštitil např. předání a slavnostní odhalení sochy sv. Ludmily v moskevském kostele sv. Nikolaje, která byla českým darem ruským pravoslavným věřícím.⁹⁶

Za zmínku stojí i činnost takových aktérů, jako je např. Český červený kříž, který se v srpnu 2012 zapojil do projektu Network on Return. Jeho cílem je pomoc neúspěšným žadatelům o azyl v evropských zemích, popř. dalším migrantům usilujícím o návrat do země původu. Právě ČČK se v rámci projektu stal zodpovědným za registraci a administraci úkonů týkajících se všech neúspěšných žadatelů o azyl pocházejících z Ruska, kteří se nacházejí v evropských zemích.⁹⁷

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

V mediálním prostoru byla témata týkající se Ruska a česko-ruských vztahů v průběhu roku 2012 nejčastěji zmiňována v politickém a ekonomickém kontextu, méně často v kontextu bezpečnostním, což souvisí s dlouhodobým vývojem témat i diskurzu týkajícího se Ruska v českém prostředí. Až třetinu mediálních výstupů spjatých s bezpečnostní problematikou ve vztahu k česko-ruským vztahům navíc tvoří výstupy týkající se bezpečnosti energetické. V politické či ekonomické dimenzi frekvence informování českých médií o situaci v Rusku či o vývoji česko-ruských vztahů narůstala v březnu, což má logickou souvislost s konáním prezidentských voleb, v srpnu, kdy důležité téma představoval soudní proces s členkami Pussy Riot, či v září, kdy média hojně komentovala slovní přestřelku mezi ministrem Schwarzenbergem a premiérem Nečasem týkající se nejen premiérova projevu na veletrhu v Brně, ale v širším kontextu i směřování a priorit české zahraniční politiky a zahraničního obchodu. Poměrně frekventovaným měsícem byl také listopad a především prosinec, kdy se v rámci kampaně předcházející českým prezidentským volbám konalo několik veřejných debat s prezidentskými kandidáty, při kterých se tito vyjadřovali i k tématu zahraniční politiky a role Ruska v politické i ekonomické dimenzi česko-ruských vztahů.

Jako obvykle se tématu Ruska a česko-ruských vztahů nejvíce věnoval celostátní tisk a také časopisy zaměřené na politiku a ekonomiku. Méně často se otázkami spjatými s Ruskem a česko-ruskými vztahy zabývala televize a nejméně rozhlas. Rusko a česko-ruské vztahy byly také v roce 2012 tématem blogů, a to především v dimenzi politických a ekonomických vztahů. Rusko a česko-ruské vztahy byly v průběhu roku 2012 v českých médiích velmi často zmiňovány také v souvislosti s Evropskou unií, a to především pokud jde o směřování české zahraniční a obchodní politiky (také v kontextu nadcházejících prezidentských voleb), dále často v souvislosti s vízovou problematikou či s politickým vývojem v samotném Rusku. Méně často byla medializována otázka vztahů Rusko–NATO, dělo se tak především v souvislosti s aktuálními tématy mezinárodní bezpečnosti (dění v Sýrii, rusko-americké vztahy apod.).

Z obsahového hlediska média i veřejnost věnovala v roce 2012 značnou pozornost případu členek skupiny Pussy Riot, který nevyvolal reakce jen na české politické

scéně, ale také mezi umělci, zástupci nevládních organizací (např. Člověk v tísni)⁹⁸ a u veřejnosti. Na podporu skupiny byly pořádány koncerty, pochody, protestní setkání před ruským velvyslanectvím v Praze či před konzulátem v Karlových Varech apod. Rozsudek odmítla řada někdejších představitelů disentu (např. Marta Kubišová) a zveřejněna byla i petice Amnesty International požadující propuštění hudebnic. Zajímavým způsobem se k případu postavili představitelé církve. Zástupci různých církví působících v ČR adresovali v této věci otevřený dopis patriarchovi Kirillovi, na druhé straně kardinál Dominik Duka vyslovil názor, že se členky skupiny dopustily porušení společenské a náboženské kultury, a poukázal na vulgaritu vystoupení, jež je podle něho dokladem neúcty k určitým hodnotám, projevující se v dnešním západním světě.⁹⁹ Happening Pussy Riot odsoudili i zástupci konzervativní Akce D.O.S.T. v otevřeném dopise premiéru Nečasovi.¹⁰⁰

Média v roce 2012 sledovala a komentovala také politický vývoj v Rusku (včetně např. tématu týkajícího se přijetí kontroverzního zákona o neziskových organizacích), prezidentské volby a opětovný nástup V. Putina do prezidentské funkce. Příkladem může být diskusní pořad ČT24 Hyde Park, jehož březnové vydání bylo věnováno tématu Putina Ruska (hlavním hostem byl bývalý zpravodaj ČT v Moskvě Josef Pazderka).¹⁰¹ K medializovaným tématům v roce 2012 náležely také problémy s dodávkami ropy ropovodem Družba či dostavba JE Temelín, což bylo téma, které proniklo i do veřejných debat a dotazníků v rámci kampaně prezidentských voleb.

ZÁVĚR

Ruské prezidentské volby přivedly do funkce nejvyššího představitele státu opět Vladimira Putina, jehož vliv v ruské zahraniční a bezpečnostní politice byl ovšem více než patrný i v předcházejícím čtyřletém období. Nyní se Putin „vrací“ se zahraničně-politickým programem, který klade velký důraz na (prozatím především ekonomickou) integraci v euroasijském prostoru. Jeho program směřovaný k ruským voličům hodně akcentoval téma pozice Ruska ve světovém ekonomickém vývoji, který v současnosti stojí na křižovatce změn, téma (ekonomické) modernizace, ale také výzev a hrozeb pro současné Rusko. A také jeho odpovědi na řešení těchto výzev, k nimž patří i opětovný důraz na silné instituce, národní ideu a „národní politiku“ a vzkazy těm, kdo chtějí Rusko rozdělit, že se jim to nepovede. Některé kroky, k nimž došlo v roce 2012, naznačovaly, kdo všechno zřejmě náleží mezi tyto „štváče“, a nejde zde zdaleka jen o kontroverzní Pussy Riot. (Staro)nový ruský prezident si je velmi dobře vědom jak protestů, které poprvé hlasitěji zazněly v souvislosti s posledními parlamentními a následně i prezidentskými volbami, tak i problémů, které má současné Rusko. Medicína modernizace má být ale přesto (nebo spíše právě proto) omezena převážně na ekonomickou oblast.

Česká republika, zdá se, také stojí na určitém rozcestí. Rok 2012 znamenal spíše jakousi předeheru událostem, které přišly až v roce následujícím (výsledek prezidentské volby, pád Nečasovy vlády, kterým vyvrcholila neklidná situace na politické scéně). Rok 2012 předznamenával důležitá rozhodnutí týkající se i česko-ruských

vztahů, která ještě nebyla v té době učiněna (rozhodnutí kdo a zda vůbec dostaví JETE, částečně i rozhodnutí o obsazení postu velvyslance v Ruské federaci). Pokud jde o budoucnost česko-ruských vztahů, lze predikovat pokračování důrazu na ekonomickou dimenzi, i když jeho intenzita bude záviset částečně i na výsledku parlamentních voleb, jež se budou konat v předčasném termínu. Je otázkou, zda do těchto voleb mohou zasáhnout různé podoby diskurzu, který se týká Ruska a česko-ruských vztahů, a do jaké míry by politizace těchto témat byla žádoucí. Na druhé straně před výše zmíněnou realitou putinovského Ruska není dobré zavírat oči. A to nejen z důvodů, jež by mohly být označeny za idealistické, nýbrž i z důvodů pragmatických. Z podobných důvodů je třeba si všimnout vývoje integračních procesů ve východním sousedství ČR (a EU), především v souvislosti s Ukrajinou. Pragmatismus v česko-ruských vztazích by měl totiž znamenat nejen uznání, že Rusko může být důležitý obchodní partner, ale také jistou dávku opatrnosti a snahu udržet tyto vztahy v mezích, jež jsou výhodné především pro Českou republiku.

Poznámky

- ¹ *Volby v Rusku dopadly podle očekávání, míní Schwarzenberg*. Týden, 5. 3. 2012. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/volby-v-rusku-dopadly-podle-ocekavani-mini-schwarzenberg_227173.html; *Ruské volby: nová výzva*. Česká strana sociálně demokratická, 22. 3. 2012. On-line: www.cssd.cz/aktualne/blogy/ruske-volby-nova-vyzva.
- ² Například *Путин объяснил, почему идет в президенты*. Комсомольская правда, 16. 1. 2012. On-line: www.kp.ru/daily/25817.5/2796238; *Владимир Путин: тем, кто хочет или пытается разделить нас, могу сказать одно – не дождетесь*. Комсомольская правда, 23. 1. 2012. On-line: www.kp.ru/daily/25821.5/2799215; *Путин посвятил очередную программную статью экономическим задачам России*. Комсомольская правда, 30. 1. 2012. On-line: www.kp.ru/daily/25825.5/2802322.
- ³ *Предвыборная программа Всероссийской политической партии «Единая Россия» (на выборах Президента России 4 марта 2012 года): Сильная Россия в сложном мире*. Владимир Путин 2012. On-line: putin2012.ru/program/5.
- ⁴ Tamtéž.
- ⁵ *EU-Russia Summit – December 2012: Press Conference – Part 6 (Q & A)*. European Council – Council of the EU: TV Newsroom. On-line: tvnewsroom.consilium.europa.eu/event/eu-russia-summit-december-2012/press-conference-part-6-qa2070.
- ⁶ *Schwarzenberg: Západ reaguje na Putinovu autokracii pomalu*. ČTK, 26. 9. 2012.
- ⁷ *Россия выходит из образа*. Коммерсантъ, №145 (4930), 8. 8. 2012. On-line: www.kommersant.ru/doc/1997276.
- ⁸ *TOP 09: Nečas mohl zpochybnit směřování zahraniční politiky*. ČTK, 11. 9. 2012.
- ⁹ *Martin Kuba: Jsme závislí na exportu*. Občanská demokratická strana, 11. 9. 2012. On-line: www.ods.cz/clanek/2366-jsme-zavisli-na-exportu.
- ¹⁰ *Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR*, 1. 7. 2013.
- ¹¹ *Ministra zahraničí Schwarzenberga znepokojuje vývoj v Rusku*. ČTK, 28. 8. 2012.
- ¹² *Premiér: Dokončení Temelína bude významný impulsem pro český průmysl*. Vláda České republiky, 10. 9. 2012. On-line: www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/vyznamne-projevy/premier-dokonceni-temelina-bude-vyznamnym-impulsem-pro-cesky-prumysl-98892; *Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR*, 2. 8. 2013.
- ¹³ *Mládek, J.: Když tě nechválí, pochval se sám*. Česká strana sociálně demokratická, 30. 7. 2012. On-line: www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/kdyz-te-nechvali-pochval-se-sam.

- ¹⁴ *TOP 09: Nečas mohl zpochybnit směřování zahraniční politiky.* ČTK, 11. 9. 2012.
- ¹⁵ *Schwarzenberg vyčítá Nečasovi úlet. Politici se přouo., dalajlamismus“.* iDNES.cz, 11. 9. 2012. On-line: zpravy.iDNES.cz/top-09-stoji-za-schwarzenbergovou-kritikou-necase-f7w-/domaci.aspx?c=A120911_120033_domaci_kop.
- ¹⁶ *V Moskvě teď panuje zvláštní atmosféra. Rozhovor s poslancem Evropského parlamentu za KSČM Jiřím Maštálkou.* KSČM, 14. 12. 2012. On-line: www.kscm.cz/z-medii/71804/v-moskve-ted-panuje-zvlastni-atmosfera?preview=archiv.
- ¹⁷ *Například Volby 2012. Krajské volby – Jihočeský kraj.* Otázky Václava Moravce, Česká televize, 20. 9. 2012. On-line: www.ceskatelevize.cz/volby/jihocesky-kraj/ovm.
- ¹⁸ *Například Joch, R.: Atentát to nebyl.* Blog.iDNES.cz, 2. 10. 2012. On-line: joch.blog.iDNES.cz/c/290407/Atentat-to-nebyl.html.
- ¹⁹ *Projev prezidenta při zahájení Mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně.* Václav Klaus: Projevy a vystoupení, 10. 9. 2012. On-line: www.klaus.cz/clanky/3180; *Vystoupení prezidenta republiky na setkání s českými velvyslanci.* Václav Klaus: Projevy a vystoupení, 29. 8. 2012. On-line: www.klaus.cz/clanky/3175.
- ²⁰ *Například Fischer se snížil k ubohé úrovni, miní Zeman a upozorňuje na Chrenka.* iDNES.cz, 28. 12. 2012. On-line: zpravy.iDNES.cz/fischer-a-zeman-pred-volbou-prezidenta-dhy-/domaci.aspx?c=A121227_221818_domaci_ert.
- ²¹ *Dienstbier chce udělovat mandáty pouze podle preferenčních hlasů.* České noviny, 20. 8. 2012. On-line: www.ceskenoviny.cz/zpravy/dienstbier-chce-udelovat-mandaty-pouze-podle-preferenčních-hlasu/830472; *Dienstbier láká na volební revoluci: útočí na korupci v partajích.* Týden, 20. 8. 2012. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/dienstbier-laka-na-volebni-revoluci-utoci-na-korupci-v-partajich_243486.html.
- ²² *Například Miloš Zeman: Vazby na Rusko? Nesmysl.* E15.cz, 17. 12. 2012. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/politika/milos-zeman-vazby-na-rusko-nesmysl-940870<http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/milos-zeman-vazby-na-rusko-nesmysl-940870>.
- ²³ *Prohlášení politické rady SPOZ.* Zemanovci. Strana práv občanů, 21. 11. 2012. On-line: www.spoz.cz/tiskove-zpravy/prohlaseni-politicke-rady-spoz.
- ²⁴ *Zeman: Žádné peníze od ruského Lukoilu, sázím na drobné obamovské dary.* iDNES.cz, 17. 5. 2012. On-line: zpravy.iDNES.cz/rozhovor-s-prezidentskym-kandidatem-milosem-zemanem-pda/domaci.aspx?c=A120516_210345_domaci_kop.
- ²⁵ *Například předmluva Miloše Zemana ke knize Milana Syručka.* Syruček, M.: *Je třeba se bát Ruska?* Praha: Epocha, 2011.
- ²⁶ *Viz Zenkner, P.: Z debaty prezidentských kandidátů o EU.* Euroskop, 14. 11. 2012. On-line: www.euroskop.cz/44/21554/clanek/z-debaty-prezidentskych-kandidatu-o-eu; *Jaká byla debata a názory kandidátů na prezidenta o evropské vizi?* Volba prezidenta České republiky, 9. 11. 2012. On-line: www.volba-prezidenta.cz/novinky_na_webu_volba_prezidenta_cz/jaka_byla_debata_a_nazory_kandidatu_na_prezidenta_o_evropske_vizi.
- ²⁷ *Který kandidát na prezidenta povede Česko v Evropě nejlépe?* iHNED.cz, 14. 11. 2012. On-line: evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/c1-58534150-ktery-kandidat-na-prezidenta-povede-cesko-v-evrope-nejlepe.
- ²⁸ *Zeman: Už vím, kdo jsou eurohujerři.* Mladá fronta Dnes, 20. 9. 2012.
- ²⁹ *Přehled: Jak chtějí kandidáti na prezidenta nakopnout ekonomiku?* E15.cz, 16. 12. 2012. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/politika/prehled-jak-chteji-kandidati-na-prezidenta-nakopnout-ekonomiku-940599.
- ³⁰ *Dienstbier nevidí v jádru perspektivu, Zeman chce skončit se solárním šilenstvím.* Novinky.cz, 28. 11. 2012. On-line: www.novinky.cz/domaci/286194-dienstbier-nevidi-v-jadru-perspektivu-zeman-chce-skoncit-se-solarnim-silenstvim.html.
- ³¹ *Například Fischer: Václav Klaus mě výrokem k metylové aféře nemile překvapil.* Rozhovor Jana Fischera pro deník Právo. Jan Fischer: Média, 24. 9. 2012. On-line: www.jan-fischer.cz/media/jf-v-medii/fischer-vaclav-klaus-afere-nemile-prekvapil; *Fischer: Nižší růst penzí bych odmítl.*

- A vládu s komunisty nejmenoval.* Jan Fischer: Média, 13. 8. 2012. On-line: www.jan-fischer.cz/media/jf-v-mediich/fischer-nizsi-rust-s-komunisty-nejmenoval.
- ³² *Prezidentský dotazník: Měli by mít Palestinci vlastní stát? Zeman je proti, Fischer pro.* iHNED.cz, 11. 12. 2012. On-line: zpravy.ihned.cz/politika/c1-58926640-prezidentsky-dotaznik-meli-by-mit-palestinci-vlastni-stat-zeman-je-proti-fischer-pro.
- ³³ Roithová, Z.: *Bát se, do ruského lesa nechodit a raději ani nevolat...* Blog.aktualne.cz, 19. 8. 2012. On-line: [blog.aktualne.cz, 19. 8. 2012. On-line: www.aktualne.cz/zuzana-roithova.php?itemid=17254](http://blog.aktualne.cz/zuzana-roithova.php?itemid=17254).
- ³⁴ Moučková, K.: *O jedné veřejné diskusi. A jedné prohrané bitvě profesora Franze.* Českápozeice.cz, 25. 11. 2012. On-line: www.ceskapozeice.cz/domov/politika/o-jedne-verejne-diskusi-jedne-prohrane-bitve-profesora-franze.
- ³⁵ Profil: *Fischerová se za ideály nestydí. Chce zásadní změnu celé země.* iDNES.cz, 29. 12. 2012. On-line: zpravy.iDNES.cz/profil-tani-fischerove-070-/domaci.aspx?c=A121206_130835_domaci_jw.
- ³⁶ Anketa Ln *Osmička zatím jistých kandidátů prezidentské volby se shoduje pouze v jediném...* Lidové noviny, 8. 10. 2012.
- ³⁷ Profil: *Klaus v sukničích. Bobošíkové vadí euro, dotace i sudetští Němci.* iDNES.cz, 23. 12. 2012. On-line: zpravy.iDNES.cz/kandidatka-na-prezidentku-jana-bobosikova-fi3-/domaci.aspx?c=A121203_102607_domaci_jw.
- ³⁸ *Prohlášení MZV k soudnímu rozhodnutí o Pussy Riot.* Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 17. 8. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/prohlaseni_k_soudnimu_rozhodnuti_o_pussy.html.
- ³⁹ *Prohlášení MZV k zákonu Ruské federace o NGOs.* Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 21. 11. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2012_11_21_prohlaseni_mzv_k_zakonu_o_ngos.html.
- ⁴⁰ *Prohlášení MZV k případu Sergeje Magnitského.* Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 22. 3. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2013_03_22_prohlaseni_mzv_k_pripadu_sergeje.html; *Sergei Magnitsky. The enemy within.* The Economist, 9. 3. 2013. On-line: www.economist.com/news/leaders/21573119-saga-has-been-parable-self-mutilating-way-russia-governed-enemy-within.
- ⁴¹ Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 2. 8. 2013.
- ⁴² *Například Podnikatelé chtějí uvolnění víz pro východní země. Blokují je.* lidovky.cz, 27. 7. 2012. On-line: byznys.lidovky.cz/podnikatele-chteji-uvolneni-viz-pro-vychodni-zeme-fw2-/firmy-trhy.aspx?c=A120727_102357_firmy-trhy_ape.
- ⁴³ *Karlovarský hejtman přijal nového generálního konzula RF, 2. 10. 2012.* In: Zahraniční politika České republiky, data X–XII/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, leden 2013. On-line: www.mzv.cz/public/dc/42/af/957553_883133_data_10_12_2012.pdf.
- ⁴⁴ Tuček, J.–Hájková, M.: *Příjezdový cestovní ruch ČR 2009–2015. Border Crossing Survey 2009–2015.* Únor / February 2013 / Závěrečná zpráva za rok 2012 / Final report for 2012 / STEM/MARK, a.s. On-line: www.mmr.cz/getmedia/ce3b48a5-af72-45b5-a452-72fa1055abef/Zaverecna-zprava-za-rok-2012.pdf.
- ⁴⁵ *Podnikatelé chtějí uvolnění víz pro východní země. Blokují je,* op. cit.
- ⁴⁶ Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 2. 8. 2013; dále viz Reakce velvyslance Koláře na článek v týdeníku *Ekonom*, 18. 1. 2012. In: Zahraniční politika České republiky, dokumenty I–III/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, duben 2012. On-line: www.mzv.cz/public/b3/6b/73/823547_739767_Dokumenty1_2012.pdf#page=56&zoom=auto,0,372.
- ⁴⁷ Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 2. 8. 2013.
- ⁴⁸ *Američané kritizují Rusko kvůli dodávkám zbraní Sýrii.* Český rozhlas, 1. 6. 2012. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/svet/_zprava/americane-kritizuji-rusko-kvuli-dodavkam-zbrani-syrii--1067158.
- ⁴⁹ *Clintonová: Rusko bude mít podíl na syrské občanské válce.* ČT24, 31. 5. 2012. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/179280-clintonova-rusko-bude-mit-podil-na-syrske-obcanske-valce.

- ⁵⁰ *Svět odsuzuje syrský režim za represe, Rusko a Čínu za veto v RB.* ČTK, 5. 2. 2012.
- ⁵¹ Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 2. 8. 2013.
- ⁵² *Piloti české armády operují v Pobaltí,* 2. 11. 2012. In: *Zahraniční politika České republiky, data –XII/2012.* Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, leden 2013. On-line: www.mzv.cz/public/dc/42/af/957553_883133_data_10_12_2012.pdf.
- ⁵³ *Dodávky ropy Družbou stále omezeny, řešení v nedohlednu.* ČTK, 11. 7. 2012.
- ⁵⁴ *Česká rafinérská – největší zpracovatel ropy v České republice. Základní informace o společnosti (Zpracováno k 30. 4. 2010).* Česká rafinérská. On-line: www.ceskarafinerska.cz/data/documents/prezentace_spolecnosti_2009.pdf.
- ⁵⁵ *Transněft: Rusko bude dodávky ropy do ČR asi dál omezovat.* ČTK, 20. 6. 2012.
- ⁵⁶ *Rusko chce diverzifikovat export do ČR, řekl ruský obchodní rada.* ČTK, 5. 6. 2012.
- ⁵⁷ Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 2. 8. 2013.
- ⁵⁸ *Chargé d'affaires ad interim.* Velvyslanectví České republiky v Moskvě. On-line: www.mzv.cz/moscow/cz/o_velvyslanectvi/velvyslanec_1/index.html.
- ⁵⁹ *Velvyslanec Kolář v Moskvě končí. Nahradí ho Vondra.* Týden, 20. 12. 2012. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/velvyslanec-kolar-v-moskve-konci-nahradi-ho-vondra_256046.html.
- ⁶⁰ *Remek by byl dobrý velvyslanec, řekl Zeman knížeti.* Aktuálně.cz, 9. 2. 2012. On-line: aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=770925.
- ⁶¹ *Rusko: Ekonomická charakteristika země.* BusinessInfo.cz, 30. 3. 2013. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19086.html.
- ⁶² *ČR vítá vstup Ruska do WTO,* 30. 11. 2012. In: *Zahraniční politika České republiky, data X–XII/2012.* Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, leden 2013. On-line: www.mzv.cz/public/dc/42/af/957553_883133_data_10_12_2012.pdf.
- ⁶³ *Unie žaluje Rusko. Kvůli poplatkům za auta.* Euroskop, 10. 7. 2013. On-line: www.euroskop.cz/8956/22677/clanek/unie-zaluje-rusko-kvuli-poplatkum-za-auta.
- ⁶⁴ *S Kubou jedou do Ruska podpořit export zástupci 40 firem.* ČTK, 21. 9. 2012.
- ⁶⁵ *Rusko chce diverzifikovat export do ČR, řekl ruský obchodní rada.* ČTK, 5. 6. 2012.
- ⁶⁶ *Rusko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR.* BusinessInfo.cz, 30. 3. 2013. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-19089.html.
- ⁶⁷ Tamtéž.
- ⁶⁸ *Příbík, O.: Bendl v Rusku jedná o exportu.* Agroweb, 9. 10. 2012. On-line: www.agroweb.cz/Bendl-v-Rusku-jedna-o-exportu_s43x61652.html.
- ⁶⁹ Rozhovor se zástupcem Odboru států severní a východní Evropy MZV ČR, 2. 8. 2013.
- ⁷⁰ *Například České firmy podepsaly smlouvy s ruskými za půl miliardy Kč.* vz24.cz, 9. 10. 2012. On-line: www.vz24.cz/clanky/ceske-firmy-podepsaly-smlouvy-s-ruskymi-za-pul-miliardy-kc.
- ⁷¹ *Češi ztrácejí zakázky v olympijské Soči.* E15.cz, 9. 8. 2012. On-line: zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/cesi-ztraceji-zakazky-v-olympijske-soci-903758.
- ⁷² *Rusko chce diverzifikovat export do ČR, řekl ruský obchodní rada.* ČTK, 5. 6. 2012.
- ⁷³ *Rusové věří ve své šance při dostavbě Temelínu.* ČTK, 4. 6. 2012.
- ⁷⁴ *Skupina Rosatom otevřela pobočku v České republice.* Atom Info, 16. 8. 2012. On-line: atominfo.cz/2012/11/skupina-rosatom-otevrela-pobočku-v-ceske-republice.
- ⁷⁵ *Například Rosatom chystá další podpisy s českými firmami k Temelínu.* ČTK, 18. 3. 2012.
- ⁷⁶ *Například Ministr M. Kuba: Rozhovor pro týdeník Profit,* 20. 2. 2012. In: *Zahraniční politika České republiky, dokumenty I–III/2012.* Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, duben 2012. On-line: www.mzv.cz/public/b3/6b/73/823547_739767_Dokumenty1_2012.pdf#page=56&zoom=auto,0,372.
- ⁷⁷ *Do boje o zakázku na dostavbu Temelína vložil MIR.1200 stamiliony.* ČTK, 9. 12. 2012.
- ⁷⁸ *Američané nabízí ČEZu výhodnou půjčku, musí ale zvítězit Westinghouse.* ČT24, 27. 7. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/236054-americane-nabizi-cezu-vyhodnou-pujcku-musi-ale-zvitezit-westinghouse.

- ⁷⁹ *Výroční zpráva 2011*. Bezpečnostní informační služba, vnitřní zpravodajská služba České republiky, 22. 8. 2012. On-line: www.bis.cz/n/2012-08-22-vyrocní-zprava-2011.html.
- ⁸⁰ *Ministerstvo zahraničí uspořádalo Diskusní fórum Rusko – Obchodní partner*, 26. 4. 2012. In: *Zahraníční politika České republiky*, data IV–VI/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, červenec 2012. On-line: www.mzv.cz/public/ef/e6/e6/855595_770627_data4_6_2012.pdf.
- ⁸¹ *Exportní strategie ČR 2012–2020*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 15. 3. 2012. On-line: www.mpo.cz/dokument103015.html.
- ⁸² *S Kubou jedou do Ruska podpořit export zástupci 40 firem*. ČTK, 21. 9. 2012.
- ⁸³ *Ministr Kuba jednal s ruským velvyslancem o prohloubení hospodářské spolupráce*. 13. 4. 2012. In: *Zahraníční politika České republiky*, data IV–VI/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, červenec 2012. On-line: www.mzv.cz/public/ef/e6/e6/855595_770627_data4_6_2012.pdf.
- ⁸⁴ *Ministr M. Kuba jednal v Tatarstánu o rozvoji spolupráce mezi ČR a RF*, 27. 11. 2012. In: *Zahraníční politika České republiky*, data X–XII/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, leden 2013. On-line: www.mzv.cz/public/dc/42/af/957553_883133_data_10_12_2012.pdf.
- ⁸⁵ *Ministerstvo zemědělství se účastnilo World Food Moskva – nejvýznamnějšího mezinárodního potravinářského veletrhu v Rusku*, 17. 9. 2012. In: *Zahraníční politika České republiky*, data VII–IX/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, říjen 2012. On-line: www.mzv.cz/public/6f/e2/61/910564_824818_ZP_data7_9_final.pdf.
- ⁸⁶ *Euro 2012. Putin, Miedwiediew i Klaus jednak nie przyjadą do Wrocławia*. Sport.pl, 8. 6. 2012. On-line: www.sport.pl/pilka/1,65037,11892038,Euro_2012_Putin_Miedwiediew_i_Klaus_jedna_k_nie_przyjada.html.
- ⁸⁷ *Klaus na ruské ambasádě připomněl porážku fašismu*. Právo, 10. 5. 2012.
- ⁸⁸ *Sněmovní tisk 567, Sml. mezi ČR a Ruskou federací o sociálním zabezpečení*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. období: Jednání a dokumenty: Sněmovní tisky. On-line: www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=567 & O=6.
- ⁸⁹ *Místopředseda Senátu P. Sobotka se setkal s ruským velvyslancem*, 29. 2. 2012. In: *Zahraníční politika České republiky*, data I–III/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, duben 2012. On-line: www.mzv.cz/public/54/a/d8/815580_733362_data1_2012.pdf; *Předseda a místopředseda Senátu se zúčastnili oslav Dne vítězství na ruské ambasádě*, 9. 5. 2012. In: *Zahraníční politika České republiky*, data IV–VI/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, červenec 2012. On-line: www.mzv.cz/public/ef/e6/e6/855595_770627_data4_6_2012.pdf; *Přemysl Sobotka: Business den Ruské federace*. Občanská demokratická strana, 11. 9. 2012. On-line: www.ods.cz/clanek/2797-business-den-ruske-federace.
- ⁹⁰ *Usnesení č. 113 výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj z 26. schůze dne 29. června 2012: Zahraníční cesta Rusko 2012*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. období: Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj: Dokumenty: Usnesení. On-line: www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=122910.
- ⁹¹ *Záznam z pracovní cesty Výboru pro záležitosti EU v Ruské federaci ve dnech 24.–27. září 2012*. Senát Parlamentu České republiky.
- ⁹² *Europoslanec L. Rouček bude v Moskvě jednat o povolební situaci a evropsko-ruských vztazích*. Česká strana sociálně demokratická, 19. 3. 2012. On-line: www.cssd.cz/aktualne/zahranicni-politika-cssd/europoslanec-l-roucek-bude-v-moskve-jednat-o-povolebni-situaci-a-evropsko-ruskych-vztazich.
- ⁹³ *Středočeský kraj podepsal smlouvu o obchodně-ekonomické, vědecko-technické a kulturní spolupráci s Astrachaňskou oblastí*, 1. 8. 2012. In: *Zahraníční politika České republiky*, data VII–IX/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, říjen 2012. On-line: www.mzv.cz/public/6f/e2/61/910564_824818_ZP_data7_9_final.pdf.

- ⁹⁴ *Delegace z Vologodské oblasti se zúčastnila Ruských dnů v Ostravě.* In: Zahraniční politika České republiky, data I–III/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, duben 2012. On-line: www.mzv.cz/public/54/a/d8/815580_733362_data1_2012.pdf.
- ⁹⁵ *Delegace Moravskoslezského kraje ve Volgogradské oblasti,* 1. 4. 2012. In: Zahraniční politika České republiky, data IV–VI/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, červenec 2012. On-line: www.mzv.cz/public/ef/e6/e6/855595_770627_data4_6_2012.pdf.
- ⁹⁶ *V Moskvě odhalili sochu české světice Ludmily.* ČT24, 18. 9. 2012. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/196317-v-moskve-odhalili-sochu-ceske-svetice-ludmily.
- ⁹⁷ *Český Červený kříž se zapojil do programu Network on Return – s námi je návrat snazší,* 2. 8. 2012. In: Zahraniční politika České republiky, data VII–IX/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, říjen 2012. On-line: www.mzv.cz/public/6f/e2/61/910564_824818_ZP_data7_9_final.pdf.
- ⁹⁸ *Nadace Člověk v tísni odsoudila trest pro Pussy Riot jako další politický rozsudek v Rusku,* 17. 8. 2012. In: Zahraniční politika České republiky, data VII–IX/2012. Odbor administrativy a zpracování informací MZV ČR, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, říjen 2012. On-line: www.mzv.cz/public/6f/e2/61/910564_824818_ZP_data7_9_final.pdf.
- ⁹⁹ *Dominik Duka: Chování Pussy Riot připomíná Stalina.* Český rozhlas, 9. 9. 2012. On-line: www.rozhlas.cz/radiozurnal/zajimavosti/_zprava/dominik-duka-chovani-pussy-riot-pripomina-stalina--1107548.
- ¹⁰⁰ *Podpora Akce D.O.S.T. Petru Nečasovi ve sporu s Karlem Schwarzenbergem.* Akce D.O.S.T.: Prohlášení – výzvy – otevřené dopisy. On-line: www.akce-dost.cz/20120913.htm.
- ¹⁰¹ *Putinovo Rusko.* Hyde Park, ČT24, 5. 3. 2012.